

remarcă pentru primul sfert al sec. V o scădere a importului atic (p. 152) și semnificația istorică a acestei stări de lucruri este arătată de J. M. Cook (p. 32), explicându-se ca o consecință a controlului persan, efectuat pe coasta Asiei Mici. Raportînd această situație la cea cunoscută de noi la Histria, și în genere în bazinul pontic, putem menționa ca un fenomen analog absența evasiintegrală a ceramicii atice de stil sever, absență justificată în parte prin motivul arătat de J. M. Cook, la care trebuie totuși să adăugăm că seriile *ieftine* cu figuri negre tirzii au ajuns pe piața histriană, serii databile în primele decade ale sec. V î.e.n. Ceea ce înscamnă că și alte cauze, în afară de cea luată în considerare de autor, trebuie avute în vedere.

Ceramica atică cu figuri roșii este atestată la Smirna începînd cu al patrulea deceniu al sec. V î.e.n. (nr. 118, crater atribuit pictorului Niobidelor, în perioada timpurie a activității sale). În al doilea sfert al sec. IV este cunoscută și ceramica de stil Kertch (nr. 134). Inventarul trebuie completat cu un număr de lekanai, cupe, skyphoi. Grupele « Black ware » și « patterned ware » circulă paralel cu categoriile de mai sus, putînd fi urmărite pînă în sec. IV î.e.n.

Dacă ceramica prezentată în publicația *Old Smyrna* ajută în așa mare măsură la reconstituirea vieții așezării pe perioadele arătate, pentru ca această reconstituire să fie completă este indispensabilă și publicarea ceramicii grecești orientale, *in extenso*. Categoriile publicate de Fr. și H. Miltner în „Jahreshefte des oesterreichischen archaeologischen Instituts“, vol. 27, se completează desigur cu serii noi, descoperite în cercetările recente. Paralelizarea acestor serii, pe care le socotim bogate, cu seriile descoperite în coloniile grecești vest- și nord-pontice ar duce poate la crearea a noi puncte de vedere asupra legăturilor dintre lumea grecească și zona de periferie a acestei lumi.

Suzana Dimitriu și Petre Alexandrescu

HEINRICH ALEXANDER STOLL, *Griechische Tempel*. Leipzig, Koehler & Amelang, 1961.
110 p. Numeroase planșe afară din text.

Cititorii *Studiilor Clasice* cunosc numele lui Heinrich Alexander Stoll, despre ale cărui cărți închinată lui Schliemann s-a vorbit într-un volum precedent al publicației noastre (III, 1961, p. 495—496). Între timp, alături de cercetări de mai mică întindere privind viața și opera lui Winckelmann și de un volum despre pergamentele din peșterile de la Qumran, pe malurile Mării Moarte, harnicul autor a dat la iveală lucrarea a cărei apariție o semnalează și a cărei fericită întocmire poate fi luată ca pildă.

E vorba, într-adevăr, de o carte de popularizare în înțelesul cel mai bun al cuvîntului, acela care presupune cunoștințe temeinice despre subiectul tratat, alături de darul de a expune în chip convingător și limpede. În cazul ce ne reține atenția, aceste condiții sînt împlinite cu prisosință: efortul de informare e indiscutabil, iar talentul de povestitor, neobișnuit. Citirea cărții e astfel pe cît de plăcută pe atît de instructivă, mai ales cînd la frumusețea textului se adaugă frumusețea ilustrațiilor, în bună parte noi și aproape toate sugestive.

În intenția autorului, lucrarea își propune să fie în același timp o introducere în istoria arhitecturii sacre și o călăuză pe lîngă principalele sanctuare ale lumii grecești, ale căror ruine

sînt descrise și explicate în cadrul lor de natură și în contextul istoric. Fără pedanterie, dar și fără superficialitate, sîntem făcuți să asistăm la apariția templului ca tip arhitectonic, apoi la crearea celor trei ordine tradiționale, studiate în monumentele reprezentative ajunse la cunoștința noastră. Pe parcurs, se dă cititorului puțința să afle nu numai caracteristicile mai notabile ale tuturor acestor clădiri, dar și chipul cum s-a ajuns la cunoașterea lor amănunțită, începînd cu impresiile de călătorie ale sec. al XVIII-lea, trecînd prin observațiile deschizătoare de drumuri ale unor Cockerell și Penrose, pînă la studiile cele mai adîncite din zilele noastre.

Cum am mai spus-o, ilustrațiile sînt noi și sugestive, prezentarea grafică și legătura de o sobră eleganță. În ansamblu, o realizare pentru care autorul și editorul se cuvin felicitați și îndemnați să ducă mai departe o muncă atît de utilă.

D. M. Pippidi

V. D. BLAVATSKI, *Античная археология северного Причерноморья*, Moscova, 1961, 229 p.

Literatura rusă și sovietică cu privire la antichitatea greco-romană de pe litoralul nordic al Mării Negre și la influențele exercitate de ea asupra interiorului continental este foarte abundentă. Această parte a lumii vechi, care a dezvoltat o civilizație puternică și originală, a constituit încă din veacul trecut obiectul a numeroase studii. S-a impus astfel necesitatea ca, la intervale mai mult sau mai puțin scurte, să se facă suma rezultatelor în cadrul unor volume speciale. Tradiția unor asemenea lucrări este veche și ilustră. În ultima vreme, prin amploarea pe care au luat-o atît cercetările în orașele antice propriu-zise cît și asupra civilizațiilor paralele din preajma lor (scitii, sino-meoții, sarmații etc.) se remarcă tendința ca lucrări epitomatoare să fie consacrate exclusiv cercetărilor întreprinse în orașele antice riverane, delimitîndu-se din ce în ce mai precis ceea ce este grecesc, respectiv roman, în raport cu ceea ce este derivat, influențat de acesta.

Cartea prof. V. D. Blavatski de la Universitatea din Moscova este o lucrare consacrată exclusiv antichităților greco-romane. Volumul se adresează marelui public iubitor de antichitate. Astfel în prima parte a lui, care s-ar putea intitula, după o celebră colecție a editurii Hachette, « Viața de toate zilele în orașele nord-pontice », se pune accentul nu atît pe aspectele suprastructurale ale civilizației, deși există în volum capitole tratînd despre artă, arhitectură etc., ci asupra economiei, creșterii animalelor, agriculturii, meșteșugurilor, comerțului, monedelor. Predomină documentele arheologice asupra celor literare, epigrafice. O a doua parte a cărții este consacrată unei treceri în revistă a principalelor așezări și necropole greco-romane: Tyras, Olbia cu așezările sale rurale, Chersones cu micile orașe dependente și teritoriul agricol, cetatea romană Charax, regatul bosporan cu orașele sale mari și mici, cu așezările rurale și sistemele sale de fortificație. Aceste prezentări sînt însoțite de scurte informații cu privire la istoricul săpăturilor arheologice; cum e și firesc, autorul scoate în relief activitatea profesorului său B. V. Farmakovski, considerînd că cercetările sale « au jucat un rol foarte mare în dezvoltarea arheologiei naționale ». Cartea se încheie cu o bibliografie a principalelor lucrări sovietice asupra subiectului.

Petre Alexandrescu